

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr. N43
Klitheder mellem Stenbjerg og Lodbjerg

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. N43 Klitheder mellem Stenbjerg og Lodbjerg

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Cornelia Maj Christensen
Skråstregbredpande på engelskgræs

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

978-87-7179-081-8

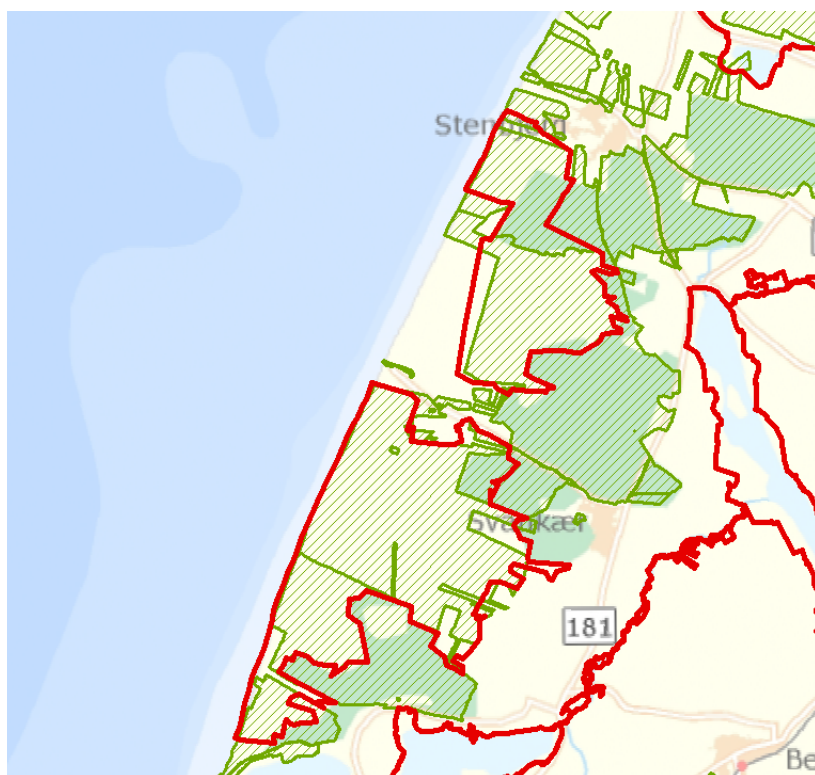
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område nr. N43 *Klitheder mellem Stenbjerg og Lodbjerg* og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 2.313 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsatser opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Natura 2000 plejeplaner for de skovbevoksede naturtyper, samt mere detaljerede oplysninger om indsatsen i Natura 2000-områderne findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning henvises til Naturstyrelsens driftsplaner for det pågældende område, som findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. driftsplanlægning.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afreporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år. I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

Natura 2000-området har et areal på 2.918 ha, hvoraf ca. 2.313 ha er ejet af Naturstyrelsen. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H184. Naturstyrelsen ejer 90 % af området, så alle ovennævnte landskabs- og naturtyper er repræsenteret.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
2140	Klithede	1513,9
2130	Grå/grøn klit	470,8
2190	Klitlavning	276,0
2160	Havtornklit	15,4
2170	Grårisklit	26,4
2120	Hvid klit	18,9
2110	Forklit	4,9
I alt		2326,4

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Stor vandsalamander (H184)

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede 137 plejetiltag hvilket omfattede en større LIFE projekt med rydning ved Stenbjerg plantage, med formålet om mere lysåbent hedeareal.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatser (antal)	137	Gennemførte indsatser (areal)	1865 ha	100 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	0	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	0 ha	0 %

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

I området er ovennævnte plejetiltag gennemført, til sikring af den sammenhængende lysåbne natur og plejemålene vurderes at være nået. Alle habitatnaturtyperne i udpegningsgrundlaget vurderes overordnet at have haft gavn af plejen der har medvirket positivt i forhold til målet om at sikre en gunstig bevaringsstatus.

Der er ikke gennemført bekæmpelse for Rynket Rose (*Rosa Rugosa*) endnu, da resultatet for og viden om bekæmpelsesmetoderne har været for usikre og uvisse. Det er et af de Natura 2000 områder, hvor rynket rose er meget dominerede. Derfor planlægger vi nu rydning på flere arealer, hvor Rynket Rose skal fjernes med en biorotor, som led i et større LIFE projekt Vestkyst sårbar natur.

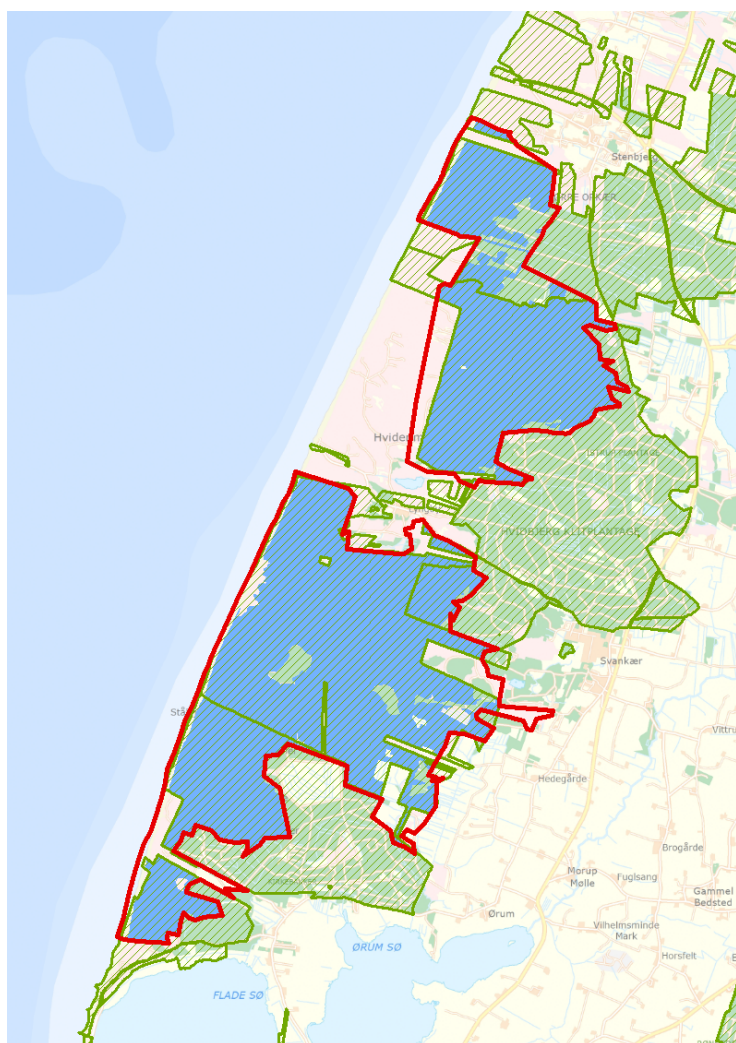
Konkurrencen fra denne invasive art er meget betydelig i området og indsatsen ventes derfor øget i den kommende periode. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne *grå/grøn klit og klithede* med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.

Konkrete erfaringer

- Der er foretaget enkeltstående lukninger af grøfter, denne indsats har givet en god virkning, for de vandlidende naturtyper og ikke mindst for de arter der er knyttet til vand.
- Gyvel forekommer pletvis og truer den hjemmehørende flora, denne er skrevet ind som bekæmpelse af problemarter, på de områder den forekommer.
- Der er løbende pleje med afbrændinger og rydning af opvækst

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkrete følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne *grå/grøn klit* og *klithede* med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.
- Naturstyrelsen og kommunen vil være særligt opmærksom på naturtyperne *grå/grøn klit*, *klithede* og *klitlavning*, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for Natura 2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. På Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000 findes links til kort med detaljerede oplysninger om mål og indsatser på lokalitetsniveau.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af f.eks. græsning på heder, jf. nedenstående skema.

Endvidere er store dele af hederne underlagt en cyklisk drift med pletvise afbrændinger med års mellemrum.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indgreb i form af rydning af bevoksning og understøttelse af naturlig hydrologi, ved lukning af grøfter.

Tabel e: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	1,6
			Naturtypebevarende pleje	425,7
	2140	Klithede	Sikring af naturtypen	14,1
			Naturtypebevarende pleje	789,7
			Forbedring af hydrologi	25,6
	2120	Hvid klit	Naturtypebevarende pleje	18,9
	2190	Klitlavning	Sikring af naturtypen	1,3
			Naturtypebevarende pleje	11,0
	2110	Forklit	Naturtypebevarende pleje	4,9
	2170	Grårisklit	Naturtypebevarende pleje	0,9
	2160	Havtornklit	Naturtypebevarende pleje	2,7

Tabel f: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Rydning af opvækst	Eksisterende	427,3
			Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	91,3
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	19,9
			Afbrænding	Eksisterende	165,9
			Græsning	Eksisterende	12,2
	2140	Klithede	Rydning af opvækst	Eksisterende	803,2
			Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	18,4
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	4,9
			Afbrænding	Eksisterende	430,6
			Græsning	Eksisterende	48,0
	2120	Hvid klit	Rydning af opvækst	Eksisterende	18,9
			Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	18,9
	2190	Klitlavning	Rydning af opvækst	Eksisterende	12,2
	2110	Forklit	Rydning af opvækst	Eksisterende	4,9
			Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	4,9
	2170	Grårisklit	Rydning af opvækst	Eksisterende	0,9
			Afbrænding	Eksisterende	0,9
	2160	Havtornklit	Rydning af opvækst	Eksisterende	2,7

I tabel f er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

**Tabel g: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper
Areal omfattet af indsatsen (ha)**

		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Hegning	Eksisterende	12,2
	2140	Klithede	Hegning	Eksisterende	48,0
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	37,8

I tabel g er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil stor vandsalamander have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel f og g.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arten stor vandsalamander, end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000.

Forventningen til den samlede indsats

- Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at: For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til tilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til tilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres tilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås tilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af naturtyperne stabiliseres eller øges.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område nr.N43 Klitheder mellem Lodbjerg og Stenbjerg

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper: klitnaturtyperne grå/grøn klit, klithede og klitlavning. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af disse og af en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Området består af to store delområder med klitnatur grænsende op til Stenbjerg, Hvidbjerg og Lodbjerg Klitplantager. Her findes nogle af landets fineste arealer med klitnatur samt et værdifuldt fugleliv og flere sjældne planter. Terrænet i området er mod vest kuperet med forskellige tørre klittyper, mens det mod øst er mere jævnt med flere klitlavninger og enkelte småsøer. I området findes flere naturtyper, som i kraft af deres store arealmæssige udstrækning og deres høje naturkvalitet er af international betydning. Dette gælder særligt områdets grå/grøn klitter, klitheder og klitlavninger. De er værdifulde, fordi der er tale om store sammenhængende klitområder i noget nær naturlige tilstand. Heraf er især området mod syd et stort sammenhængende areal. I det nordlige delområde indgår et større areal af Stenbjerg klitplantage, mens enkelte småplantager findes i det sydlige område.

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne *grå/grøn klit* og *klithede* med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.
- Kommunen og Naturstyrelsen skal være særlig opmærksomme på naturtyperne *grå/grøn klit*, *klithede* og *klitlavning*, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
2140	Klithede	1513,9
2130	Grå/grøn klit	470,8
2190	Klitlavning	276,0
2160	Havtornklit	15,4
2170	Grårisklit	26,4
2120	Hvid klit	18,9
2110	Forklit	4,9
I alt		2326,4

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i de følgende tabeller.

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	1,6
			Naturtypebevarende pleje	425,7
	2140	Klithede	Sikring af naturtypen	14,1
			Naturtypebevarende pleje	789,7
			Forbedring af hydrologi	25,6
			Naturtypebevarende pleje	18,9
	2120	Hvid klit	Naturtypebevarende pleje	18,9
			2190	Klitlavning
	2110	Forklit	Naturtypebevarende pleje	11,0
			2170	Grårisklit
	2160	Havtornklit	Naturtypebevarende pleje	0,9
			Naturtypebevarende pleje	2,7

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Rydning af opvækst	Eksisterende	427,3
			Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	91,3
	2140	Klithede	Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	19,9
			Afbrænding	Eksisterende	165,9
	2120	Hvid klit	Græsning	Eksisterende	12,2
			Rydning af opvækst	Eksisterende	803,2
	2190	Klitlavning	Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	18,4
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	4,9
	2110	Forklit	Afbrænding	Eksisterende	430,6
			Græsning	Eksisterende	48,0
	2170	Grårisklit	Rydning af opvækst	Eksisterende	18,9
			Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	18,9
	2160	Havtornklit	Rydning af opvækst	Eksisterende	12,2
			Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	4,9

	2170	Grårisklit	Rydning af opvækst	Eksisterende	0,9
			Afbrænding	Eksisterende	0,9
	2160	Havtornklit	Rydning af opvækst	Eksisterende	2,7

I tabel III og IV er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Hegning	Eksisterende	12,2
	2140	Klithede	Hegning	Eksisterende	48,0
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	37,8

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil stor vandsalamander have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel III og IV.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arten stor vandsalamander, end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper

Forventningen til den samlede indsats

- Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at: For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til tilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til tilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres tilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås tilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af naturtyperne stabiliseres eller øges.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddingård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk